

Grundlæggende undervisningsmateriale

- til inspiration

Arbejdet som familieplejer

45316

Udviklet af:
Irene Rasmussen
Klosterbanken 54
4200 Slagelse
Tlf.: 58548048 - 20692027

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB/TAK

Uddannelsen ”Arbejdet som familieplejer” hører til i den fælles kompetencebeskrivelse nr. 2629 ”Pædagogisk arbejde med børn og unge”. FKB’en kan findes på www.efteruddannelse.dk

Uddannelsesmålet er relevant for familieplejere og personer, der indgår i netværksanbringelser.

Indsatsen overfor de mest udsatte børn og unge har været udsat for stigende kritik gennem de sidste år, da undersøgelser har vist, at børn, der har været anbragt, klarer sig dårligere som voksne end andre både erhvervmæssigt – familiemæssigt og sundhedsmæssigt.

Ud fra denne viden blev der i 2004 indgået politisk forlig om en anbringelsesreform som et led i indsatsen for at bryde den negative sociale arv.

Pejlemærket i reformen er – *barnets bedste* – og målet med reformen er, at indsatsen for de mest udsatte børn, unge og deres familier skal forbedres. Anbragte børn skal have bedre betingelser for en ordentlig opvækst. Målet er at give anbragte børn de samme muligheder som andre børn for uddannelse, arbejde og familieliv.

Med det formål at øge kvaliteten i anbringelsen og mindske antallet af sammenbrud som følge af plejefamiliens opsigelse, skal plejefamilier deltage i en uddannelse, inden de kan godkendes som plejefamilie.

Uddannelsen skal give kommende plejefamilier viden om, hvilken opgave de går ind til og redskaber til at løse opgaven. Uddannelsen omfatter begge forældre og skal være påbegyndt, inden plejefamilien modtager børn eller unge.

Arbejdsfunktioner

De børn og unge, der i dag anbringes i plejefamilier, har ofte været udsat for svigt og alvorlige overgreb i deres tidlige opvækst i en sådan grad, at de er følelsesmæssigt belastede, når de kommer i plejefamilien. Der er ofte tale om behandlingskrævende børn, der stiller store krav til en plejefamilie. Plejefamilien skal kunne rumme og forstå barnets følelsesmæssige reaktioner, plejefamilien skal forstå betydningen af kontakten med barnets oprindelige familie og netværk og støtte barnet i denne kontakt. Plejefamilien skal kende sin rolle i samarbejdet med de professionelle omkring det anbragte barn og plejefamilien skal kunne håndtere, at hjemmet er blevet en arbejdsplads, der involverer alle i familien. Plejefamilien skal kunne tilrettelægge et udviklingsorienteret miljø for barnet.

Uddannelsesmålet er relateret til flere af de tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer (TAK'ere) i FKB'en og skal kvalificere deltagerne inden for disse felter. Det drejer sig om følgende TAK'er:

1. Medvirke til børns og unges udvikling
2. Kommunikation og samarbejde inden for børne- og ungeområdet

Deltagerforudsætninger

Deltagernes faglige forudsætninger vil være meget forskellige. De fleste deltagere vil være uden en pædagogisk grunduddannelse. Der kan både være tale om familier, der søger en generel godkendelse samt familier, der skal godkendes i forbindelse med en slægtsanbringelse – de såkaldte slægtsanbringelser. Deltagerne vil være uerfarne i arbejdet som plejefamilie. Deltagerne vil oftest være ægtepar, hvor den ene part har en særlig interesse i at arbejde med plejebørn.

Struktur

Det vil være hensigtsmæssigt, at deltagerne efterfølgende deltager i de øvrige AMU-uddannelser målrettet arbejdet med anbragte børn. Det drejer sig om uddannelserne "Tværfagligt samarbejde om plejebarnet", "Plejefamiliens samarbejde med barnets forældre", "Anbragte børn udvikling". Endvidere kan uddannelsen "Interkulturel familiepleje" være relevant for familieplejere, som har plejebørn med anden etnisk baggrund end dansk i pleje.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Temaer

I tilrettelæggelsen skal der tages højde for, at deltagerne kan være i gang med en proces, hvor de søger om at blive godkendt som plejefamilie. Uddannelsen kan indgå i denne godkendelsesproces, og deltagerne skal under forløbet reflektere over egen egnethed som plejefamilie.

I undervisningen indgår kortere teoretiske oplæg. Der skal i oplægget tages højde for, at deltagerne ofte er uvante med at være i en undervisningssituation. I det teoretiske oplæg skal dialogen med deltagerne vægtes højt. Der skal være tid til fordybelse og refleksion både over egne og andres erfaringer samt væsentlige pro-

blemstillinger. Fordybelsen kan foregå såvel i grupper som i plenum.

Metodemæssigt skal underviseren arbejde med teoretiske oplæg samt lytte til, hvad der optager deltagerne og inddrage dette i undervisningen, så der bliver en sammenhæng. Undervisningen giver dermed mening for deltagerne.

Forslag til undervisningsplan

Uddannelsen kan indeholde følgende temaer:

- Tema 1: Introduktion til uddannelsen
  - at være plejefamilie.
- Tema 2: Omsorgssvigt
  - at arbejde med omsorgssvigtede børn.
- Tema 3: Forældresamarbejde
  - planlægning af samvær.
- Tema 4: Relevant lovgivning
  - tværfagligt samarbejde.
- Tema 5: Livshistorie med vægtning på, hvordan barnets historie inddrages i det pædagogiske arbejde.
- Tema 6: Afslutning, herunder evt. netværksdannelse – evaluering.

Dagbog

Da uddannelsen er en del af en godkendelse som plejefamilie, er det vigtigt, at plejeforældrene gennem uddannelsen reflekterer over de emner, der berøres. Plejefamilierne skal reflektere over, om de kan rumme det at arbejde med belastede børn, hvordan de ser sig selv som omsorgspersoner, hvad et plejebarn vil betyde for parforholdet, egne børn, familie og venner o.s.v. Dagbogen fungerer som et arbejdsredskab, hvor plejefamilierne efter hver undervisningsdag gør notater i bogen.

Forud for uddannelsen skal den enkelte deltager have haft en drøftelse med den godkendende myndighed, om hvilke emner deltagerne skal vise særlig interesse for.

Ved uddannelsens afslutning drøftes den enkelte deltagers refleksion, og underviseren drøfter med deltageren, om der er emner, deltageren skal arbejde videre med, inden et evt. plejeforhold skal indledes.

Deltagerne har også mulighed for at beslutte at trække ansøgningen om en godkendelse tilbage. Endelig kan underviseren anbefale deltageren at kvalificere sig yderligere.

Tema 1

Introduktion til uddannelsen.

Den første dag bør der lægges vægt på at få skabt en åben og tillidsfuld atmosfære. Deltagerne præsenterer sig selv og fortæller om egne erfaringer og baggrunden for at søge godkendelse som plejefamilie. Der gives et kort oplæg om læring, om at være i en læringssituation. Hvad dette betyder for den enkelte, hvilke erfaringer deltageren har med sig fra tidligere læringssituationer.

Derefter drøfter deltagerne indbyrdes i mindre grupper, hvilke forventninger de har til uddannelsen og evt. hvilke fokuspunkter, de gerne vil arbejde med. Efterfølgende samles deltageres forventninger i plenum. Deltageres forventninger skrives på små sedler eller en planche, der gemmes og tages frem ved uddannelsens afslutning. Dette giver mulighed for at afdække, hvordan de enkelte deltagere har fået indfriet deres forventninger.

Den enkelte deltager noterer sin egen forventning til uddannelsen i sin dagbog.

At være plejefamilie – dig selv og din familie.

Det er nødvendigt at skabe rum for debat og udveksling af forventninger til det at være plejefamilie.

Det er vigtigt, at plejefamilien bliver bevidst om den balance og rollefordeling, der er i deres familie samt at blive forberedt på, at den balance forrykkes, når der kommer et plejebarn. Plejefamiliens egne børn inddrages i arbejdet. Det er derfor vigtigt, at plejeforældrene ikke kommer til at glemme egne børn og deres behov for at blive set, hørt og forstået. Der er ikke nogen opskrift på, hvordan disse problemer skal løses. Det væsentligste er, at plejeforældrene som ny plejefamilie er opmærksom på dette, og at de taler om disse problemer.

Temaer til drøftelse under dette emne kunne eksempelvis være:

- Hvilke forventninger har familien til at blive plejefamilie?
- Hvilke forventninger har plejefamilien til plejebarnet?
- Hvor hurtigt forventer plejefamilien, at plejebarnet falder til og knytter sig til plejefamilien?
- Hvordan vil det påvirke plejebarnet at indgå i familien?
- Hvad har et plejebarn brug for?
- Hvad er det for en forandring i familien, plejebarnet skal skabe?
- Hvad skal en plejefamilie kunne?
- Hvilke forventninger tror plejefamilien, forvaltningen har til plejefamilien?
- Hvilke forventninger tror plejefamilien, barnets forældre har til plejefamilien?
- Hvad har plejefamiliens egne børn behov for?
- Hvordan inddrages egne børn, når der modtages et plejebarn?
- Har plejefamilien behov for tid sammen uden plejebarnet – og hvad betyder

dette for plejebarnet?

- Hvad gør en plejefamilie, hvis plejebarnet ikke vil lade plejefamilien være familie?
- Hvordan vil det være, når hjemmet bliver en offentlig arbejdsplads?

Efter et oplæg og en kort drøftelse i plenum kan det anbefales, at deltagerne deles i grupper efter Triade – modellen (se bilag 1).

Emnet kan suppleres med et oplæg fra en erfaren plejefamilie.

Litteratur: Evaluering af RUGO-projektet.

Tema 2

Omsorgssvigt.

Dette emne indeholder et teoretisk oplæg omkring barnets emotionelle udvikling og hvad der sker, når børn udsættes for svigt og krænkelser.

Der undervises i børns overlevelsesstrategier, og der drøftes, hvordan plejefamilien kan se signaler på omsorgssvigt. Der undervises i, hvordan plejefamilien kan arbejde med det omsorgssvigtede barn. Der drøftes, hvilke forventninger de kan have til barnet om tilknytning, og hvordan det vil være for plejefamilien, hvis der ikke er tydelige tegn på barnets tilknytning til dem som familie. Hvordan ses udvikling hos det omsorgssvigtede barn? I dette emne drøftes også i hvilket omfang barnet kan have indflydelse på sit eget liv. Underviseren giver under dette emne forslag til pædagogiske strategier i forhold til konkrete handle-og reaktionsmønstre hos børnene.

Da uddannelsen er en del af en godkendelsesproces, inddrages deltageres egne erfaringer med at modtage og give omsorg, og opmærksomheden skærpes på dem selv som omsorgspersoner. Denne del kan drøftes to og to sammen eller i en gruppe, der arbejder ud fra Triade-modellen. (se bilag 1).

Videoen ”Mors lille dreng” kan ses.

Aktuel litteratur vil være Niels Peter Rygård: Tidlig Frustration.

Deltageres egne refleksion indgår i dagbogen.

Tema 3

Forældresamarbejde.

Al forskning indenfor området peger på, at det er af afgørende betydning for plejebarnets trivsel og udvikling, at der under anbringelsen er kontakt til dets foræl-

dre og øvrige netværk. Det har ligeledes stor betydning for børn, der er i aflastning, at der er et samarbejde mellem barnets forældre og plejeforældrene. Plejefamilierne skal have tilført en forståelse for den tilknytning, der sker mellem barn og forældre i det første leveår. En forståelse for, at barnet kommer med sin egen kultur og egen måde at forstå omgivelserne på. Daniel Stern kan bruges til den teoretiske forståelsesramme.

Deltagerne skal få forståelse for den sorg, såvel barnet som barnets familie kan være præget af i forbindelse med den adskillelse, en anbringelse er.

Erfaringen viser, at kontakten med plejebarnets familie kan opleves som en vanskelig del af det at være plejefamilie. Det vil være godt at vise en video, hvoraf fremgår et forældrepars store involvering i deres barn på trods af deres manglende forældreevne. Dette kan give en debat om forståelsen for forældrenes følelsesmæssige reaktion, når deres barn skal anbringes.

Under dette emne skal underviserne være opmærksom på, at der kan være deltagere, der skal være netværksplejefamilie og som dermed har en særlig tilknytning til plejebarnets familie.

Aktuel litteratur vil være

Daniel Stern: Barnets interpersonelle univers.

Bibi Wegener m.fl.: Barnet mellem to familier.

Børnesagens Fællesråd: Rør ikke ved min datters hestehale.

Brodin og Hylander: Selvfølelse.

Et situationsspil vil involvere deltagerne i dybden i dette emne. (se bilag 2)

Deltagernes egne refleksion indgår i dagbogen.

Tema 4

Relevant lovgivning.

Det er vigtigt, at plejefamilien på et grundlæggende niveau kender kravene og de lovgivningsmæssige rammer for arbejdet som plejefamilie. Emnet bør indeholde oplæg, gruppearbejde, case og debat om følgende:

- Familieplejens historiske og samfundsmæssige placering.
- Servicelovens bestemmelser omkring undersøgelser, foranstaltninger.
- Godkendelse af plejefamilier og netværksfamilier.
- Plejeforældrenes retsstilling.
- Handleplaner.
- Tavshedspligt.
- Indberetningspligt.

- Ansættelsesvilkår – herunder kontrakter og regler for fastsættelse af plejevederlag.

Tværfagligt samarbejde.

Deltagerne skal kende deres rolle som plejefamilie i samarbejdet med de professionelle omkring barnet. Der arbejdes med en præcisering af de forskellige faggruppers roller, forskelligheden i faggruppernes tilgang til barnet og vigtigheden af at inddrage alles erfaringer i forhold til barnet for at få et helheds billede. Deltagerne bibringes en forståelse for de forskellige faggruppers indfaldsvinkel til deres iagttagelse af barnet, herunder det kommunale tilsyn med plejebarnet. Deltagernes egen rolle i det ofte vanskelige samarbejde vægtes højt. Under dette emne arbejdes med kommunikationsøvelser, øvelser omkring aktiv lytning, assertionstræning, konflikthåndtering, dialogtræning og evt. rollespil med udgangspunkt i den vanskelige samtale. (se bilag 3).

Lov om social service

Anbringelsesreformen

Se litteraturlisten for relevante hjemmesider.

Deltagernes egne refleksion indgår i dagbogen.

Tema 5**Livshistorie.**

Livshistorie er et anvendeligt redskab, der kan hjælpe plejebørnene til at finde deres rødder og få skabt den nødvendige kontinuitet i deres liv for at finde egen identitet. Deltagernes egne erfaringer om betydningen af deres livshistorie inddrages, idet dette danner baggrund for en forståelse af, hvor vigtigt det er at kende sin historie. Det er vigtigt at deltagerne mærker, hvor sårbart et område, de arbejder med, så de lærer at vise respekt for barnets historie, som skal behandles varsomt.

Underviserne viser metoden med at tegne en livsline, et stamtræ og et netværksbillede. Deltagerne arbejder derefter to og to, hvor de skiftevis fortæller om egen opvækst, herunder hvilken erfaring fra deres opvækst, der har betydning for deres nuværende identitet. Deltagernes refleksion drøftes i plenum.

Der gives et oplæg om, hvordan livshistoriebøger konkret kan opbygges samt om etikken omkring barnets livshistorie. I oplægget vægtes, hvordan barnets historie inddrages i det pædagogiske arbejde.

Som litteratur kan anbefales Ingrid Strøm: Livshistorier.

Deltagernes egne refleksion indgår i dagbogen.

Tema 6

Etablering af netværk.

Efter uddannelsens afslutning kan den godkendende myndighed etablere netværksgrupper for plejefamilierne. Underviseren kan evt. medvirke til en sådan netværksdannelse. Netværket kan være i løbende kontakt over Internettet. En netværksgruppe kan bestå af samtlige deltagere på kurset. Det kan også være, at deltagerne på grund af geografiske hensyn kan indgå i allerede etablerede netværksgrupper. Netværksgruppen kan mødes 6 – 8 gange om året og ledes af en konsulent.

Netværksgruppen har det formål, at familierne er faglig sparring for hinanden. Familierne kan udveksle oplevelser, udveksle holdninger og erfaringer, de kan give hinanden modspil i forhold til holdninger og værdigrundlag, og de kan støtte hinanden i at finde løsninger på opståede problemer.

Det er vigtigt at understrege, at der i drøftelserne er fokus på de forandringer, der sker i familien og ikke det enkelte barns problemstilling.

Gruppelederens opgave i netværksgruppen er at understøtte dialogen mellem de enkelte deltagere og sikre, at gruppen fungerer hensigtsmæssigt.

Deltagerne introduceres til SOSU Branchearbejdsmiljørådets hjemmeside:
<http://www.bar-sosu.dk/> - se Mit netværk.

Afslutning – Evaluering.

Uddannelsen afsluttes med en evaluering, hvor den enkelte deltager giver en tilbagemelding på, hvilket emne der har optaget mest, hvordan der er arbejdet med et evt. fokuspunkt og en refleksion over, hvad uddannelsen vil betyde for det fremtidige arbejde med plejebørn.

Hvor er jeg afklaret?

Hvad har jeg lært?

Hvad skal jeg lære mere om?

Det kan evt. aftales med den godkendende myndighed, under hvilken form, undervisernes erfaring gives til den godkendende myndighed.

3. Opgaver og undervisningsmaterialer

Se bilag 1 til 3.

4. Litteraturliste mv.

- Lov om social service.
 Mortensen, Erik Vølund: Anbringelsesreformen 2006. Forlaget/Jura/Information§
 Juul, Jesper: Det kompetente barn.
 Lindén, Gunilla: Kan børn skifte forældre?
 Wegeler, Bibi: Barnet mellem 2 familier.
 Liech, Nini: Den nødvendige smerte.
 Edvardsen, Gudrun: Børn i sorg – børn i krise.
 Kildedahl, Karin: Det anbragte barn.
 Culberg, Johan: Krise og udvikling.
 Hildegaard, Lis: Sorg og krise.
 Dyregrov, Atle: Sorg hos børn.
 Bowlby, John: En sikker base.
 Stern, Daniel: Et spædbarns dagbog
 Stern, Daniel: Barnets interpersonelle univers
 Thormann, Inger: Den nænsomme anbringelse
 Thormann, Inger: Hånden på hjertet.
 Thormann, Inger: Hvor bliver du af mor?
 Rygård, Niels Peter: Tidlig frustration.
 Bowlby, John: En sikker base.
 Øvreide, Haldur: At tale med børn.
 Strøm, Ingrid: Livshistorier.
 Straarup Søndergaard Per: Seje tøser – stakkels piger.
 Killén, Kari: Omsorgssvigt er alles ansvar.
 Strandgård, Charlotte: Vedrørende Heidi.
 Schwartz, Ida: Socialpædagogik og anbragte børn.
 Tabuka: Tidligere anbragte børns bud på kvalitet i anbringelsen.
 Stine Lillholt: Glasbarn
                   - Ønskeblod.
                   - Spejlvendt.
                   - Perlestøv.
 Egelund, Henrik: Så kommer du til et bedre sted.
 Draiby Puk: Når familien er et job.
 Walstrøm Gunilla: Kirri.
 Marianne Brodin og Ingrid Hylander: Selvfølelse – at forstå sig selv og andre.
 Børnesagens Fællesråd: Forældreinddragelse – til barnets bedste / Rør ikke ved min datters hestehale. (2005) Kan hentes på hjemmesiden www.ffa.dk
 KL: Håndbog i familiepleje
 SL: SL's faglige håndbog / Familieplejernes ABC
 Socialministeriet: Evaluering af RUGO-projektet, oktober 2005

Video

DR: Er du mors lille dreng?

Hjemmesider med relevans for familieplejere. På hjemmesiderne findes også litteratur, pjecer som kan downloades, videoklip mv.:

Socialpædagogernes Landsforbund: www.sl.dk

Kommunernes Landsforening: www.kl.dk/ Børn og unge, kultur og fritid / sårbare børn og unge

Socialministeriet: www.social.dk

Servicestyrelsen: www.servicestyrelsen.dk

Familieplejen i Danmark: www.famdk.dk

Familieplejen Frederiksborg Amt: www.ffa.dk

Udviklings- og formidlingscenter for Børn og unge: www.ufc-bu.dk

Triader – en arbejdsmodel.

Tre personer arbejder sammen, en interviewer, en observatør og en fortæller.

Interviewerens opgave er

At få fortælleren til at uddybe, forklare og afklare, således at fortælleren bliver mere klar over egne ressourcer, følelser, problemer osv. Intervieweren skal opmuntre fortælleren, og det er vigtigt at følge op på de udsagn, der kommer ved at spørge dybere.

Observatøren

Skal være optaget af, hvilke typer spørgsmål, intervieweren bruger, om de er understøttende? Om de lukker af for processen? Observatøren skal give tilbagemelding til intervieweren.

Fortælleren

Er den, der fortæller sin egen historie ud fra eget valg.

Situationsspil

Underviseren fortæller en case. Derefter deles deltagerne i antal grupper i forhold til de personer, der skal være med i spillet. F.eks. en plejefamilie, en forælder, et barn, et plejebarn, en pædagog/sagsbehandler.

Det er en god ide at lade kønnet på aktøren være den samme som på rollen.

De enkelte grupper får hver tid til at forberede, hvordan rollen skal udformes.

Spillet kører i 20 min. Aktørerne kan stoppe spillet og hente hjælp fra støttegruppen, som sidder lige bag aktørerne, og støttegruppen kan stoppe spillet, hvis de vil supplere eller ændre på rollen. Underviserne kan også stoppe spillet for at komme med input.

Situationsspillet kan være et samvær, hvor en mor er på besøg i plejefamilien, det kan være en situation, hvor et barn besøger plejefamilien første gang, eller et møde, hvor plejeforholdet skal afsluttes.

Efter spillet fortæller aktørerne, hvordan de havde det med at være i deres roller, hvilke følelser det vækker i dem. I denne fase må støttegruppen ikke blande sig. Det er vigtigt at fokusere på processen, så alle får lov til at udtale sig efter tur.

Rollespil

Det kan være en plejefamilie, der skal have et vanskeligt møde. Plejefamilien fortæller deres historie om mødets formål, og hvad de gerne vil drøfte på mødet.

Der vælges blandt deltagerne det antal personer, der svarer til mødedeltagerne på det vanskelige møde. De enkelte får tildelt en rolle som mødedeltager. Plejefamilien fortæller den enkelte mødedeltager, hvilken personlighed de skal agere.

Mødet spilles. Plejefamilien spiller sig selv, så de får øvet sig i at fremføre det, de gerne vil have drøftet på mødet.

Underviseren kan stoppe spillet for at komme med input.

Spillet kører i 20 min, hvorefter de enkelte deltagere i rollespillet fortæller om deres oplevelse.

Afslutningsvis fortæller plejefamilien, hvad de vil tage med fra rollespillet til det vanskelige møde.

De øvrige deltagere giver deres tilbagemelding til plejeforældrene.